

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Заворуєвої Олени Сергіївни «Удосконалення стратегії управління розвитком туристичної галузі України», що представлена на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою

Туризм одна з небагатьох галузей економіки, де залучення нових технологій не призводить до скорочення працюючого персоналу. Це має важливе значення, оскільки, поглинаючи більше робочої сили, туризм зменшує соціальну напругу в суспільстві. Крім того, світовий досвід показує, що індустрію туризму можна розвивати і в період економічних криз, що має особливе значення для країн Східної Європи. В дисертаційному дослідженні Заворуєвої О.С. ця проблема вирішується з ракурсу визначення особливого підходу до удосконалення стратегії управління розвитком туристичної галузі.

У роботі вирішено низку логічно взаємопов'язаних задач, з огляду на які можна стверджувати про досягнення поставленої мети дослідження. Зокрема, автором розглянуто туризм як стратегічну галузь національної економіки; визначено методичні підходи до формування стратегії управління розвитком туристичної галузі та інформаційно-методичне забезпечення управління розвитком туристичної галузі; проведено оцінювання розвитку туристичної галузі України та стратегії управління її розвитком; досліджено закордонний досвід розвитку туристичної галузі країни; сформовано концепцію управління розвитком туристичної галузі України; удосконалено організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку туристичної галузі України; надано науково-практичні рекомендації щодо вдосконалення стратегії розвитку туристичної галузі України.

Зазначене зумовлює актуальність теми дисертаційної роботи та важливість поставлених в ній завдань. Поглиблення теоретико-методичних основ і розробка науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення стратегії

управління розвитком туристичної галузі України є метою дисертаційної роботи Заворуєвої О.С., що має як наукове, так і практичне значення.

Дисертацію виконано в межах науково-дослідних робіт Класичного приватного університету: «Сучасні проблеми модернізації та структурних трансформацій економіки Придніпровського регіону» (номер державної реєстрації 0114U006322), де здобувачем запропоновано науково-практичні рекомендації щодо вдосконалення стратегії розвитку туристичної галузі України; «Розвиток національної економіки в контексті сучасної економічної теорії» (державний реєстраційний номер 0116U000798), де здобувачем удосконалено концепцію управління розвитком туристичної галузі України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації, їх достовірність

Наукові положення, висновки та рекомендації, що представлені у дисертаційній роботі Заворуєвої О.С., є достатньо обґрунтованими та достовірними, базуються на опрацюванні значної кількості фундаментальних праць вітчизняних та закордонних вчених-економістів, використанні великого обсягу статистичної інформації, зокрема, офіційних даних Державної служби статистики України, та підтверджуються фундаментальністю методичних підходів, таких як індукція й дедукція, узагальнення, абстрагування, пояснення, класифікація – для обґрунтування теоретичних і методичних підходів до туризму як стратегічної галузі національної економіки; порівняння й системний підхід – для визначення інформаційно-методичного забезпечення управління розвитком туристичної галузі; аналіз і синтез, факторний аналіз, когнітивне моделювання – для проведення оцінювання розвитку туристичної галузі країни та стратегії управління її розвитком; суб'єктно-об'єктний підхід, порівняння й процесний підхід – для дослідження закордонного досвіду розвитку туристичної галузі країни та вдосконалення стратегії розвитку туристичної галузі; системно-структурний метод – для розробки концепції управління розвитком туристичної галузі України та організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку туристичної галузі України.

Основні положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, їх новизна

Результати проведених автором наукових досліджень характеризуються новизною, що в комплексі спрямована на вирішення науково-практичного завдання та полягає в обґрунтуванні та розробці теоретико-методичних основ та практичних рекомендацій щодо вдосконалення стратегії управління розвитком туристичної галузі України. Проведене дослідження дає змогу сформулювати низку висновків і пропозицій теоретичного, прикладного та науково-методичного змісту. Основні результати, що містять наукову новизну дисертації, полягають у такому.

Провівши ґрунтовний аналіз, автор уточнює сутності туристичної галузі, що визначено як комплекс матеріально-речових, інформаційних, організаційних умов, що забезпечують надання туристичних послуг через виконання економічної функції туризму як галузі національної економіки в напрямках: стимулювання розвитку елементів інфраструктури національної економіки; збільшення дохідної частини бюджету за рахунок прямих і непрямих податків; залучення іноземної валюти й інвестицій; вплив на диверсифікацію економіки, утворюючи підгалузі, що обслуговують індустрію туризму; забезпечення зростання доходів населення та підвищення рівня добробуту населення (стор. 25, 33).

Удосконалено концепцію управління розвитком туристичної галузі України, яка передбачає створення сприятливого ринкового середовища (умов) реалізації суб'єктами національного, регіонального й міжкордонного рівнів туристичної діяльності шляхом упровадження системи державного регулювання практичної реалізації напрямів політики підтримки туристичної галузі (дії інструментів (механізмів) прямого й непрямого впливу) відповідно до пріоритетних напрямів стратегії розвитку туристичної галузі та критеріїв її ефективності (стор. 136-138).

В п. 1.3. дисертації наводиться підхід до інформаційно-методичного забезпечення управління розвитком туристичної галузі, який включає систему

чинників впливу і показників, що вимірюють їх вплив: зміни у витратах та прибутку, зміна довгострокових темпів зростання галузі, вплив адміністративних органів і зміна політики уряду, соціальна значущість галузі, глобалізація галузі та її стійкість до економічного спаду виробництва в країні, що надасть змогу оцінити ефективність функціонування туристичної галузі.

Значимість наукових результатів підтверджується практичною реалізацією наведеного підходу у дисертації щодо оцінювання реалізації стратегії розвитку туристичної галузі України, який передбачає доповнення контрольних показників за напрямками стратегії: нормативно-правова база (пріоритет подорожей та туризму, міжнародна відкритість, легкість ведення туристичного бізнесу); розвиток людських ресурсів (людські ресурси й ринок праці); маркетингова політика розвитку туризму та курортів (конкурентоспроможність цін, якість послуг, туристичний імідж, бренд) (стор. 104).

Важливим науковим результатом автора є організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку туристичної галузі України, який ґрунтується на системі послідовного здійснення суб'єктами туристичної діяльності та державними органами, органами місцевого самоврядування туристичних регіонів організаційно-управлінських і фінансово-економічних функцій з реалізації концепції розвитку туризму через заявлену стратегію, шляхом імплементації програм та стратегії розвитку туристичної галузі (стор. 150-152).

Згідно з логікою поставлених завдань в роботі, автором запропоновано науково-практичний підхід до посилення державного регулювання у сфері практичної реалізації стратегії розвитку туристичної галузі України, який включає напрями державної політики регулювання туристичної галузі: розробка та створення цілісної економічно вигідної системи розвитку туристичної галузі; розробка й створення системи екологічної стандартизації та сертифікації туристичної діяльності; упровадження й забезпечення системи брендингу галузі та відповідної освіти у сфері туризму відповідно до критеріїв ефективності (економічна й соціальна ефективність, екологічна ефективність

цільових програм, креативність реалізації програм і заходів) (стор. 150-153).

Одним з вагомих наукових результатів роботи є систему заходів щодо вдосконалення державної політики підтримки туристичної галузі на основі закордонного досвіду, яка включає заходи щодо стимулювання розвитку туристичних центрів, а саме: створення й функціонування єдиної розгалуженої державної інформаційної та аналітичної платформи туризму; розвиток інформаційної політики й системи маркетингової комунікації з просування та позиціонування українського туристичного іміджу й бренду, аудит якості та легальності надання туристичних послуг і діяльності туристичних організацій; реалізація національної програми з поширення екотуризму, «зеленого» туризму тощо (стор. 161-168).

Все вищезазначене дозволяє зробити висновок, що поставлені автором мета та завдання в дисертаційній роботі виконані. Висновки та рекомендації, сформульовані у роботі, відповідають її змісту і підтверджують глибину та наукову оригінальність проведеного дослідження.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертаційної роботи

Наукове значення результатів дисертаційної роботи полягає у поглибленні теоретико-методичних положень і розробці науково-практичних рекомендацій, які збагачують економічну науку з управління розвитком туристичної галузі України.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що обґрунтовані методичні положення та розроблені методичні підходи доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть бути прийняті до впровадження органами державної влади при формуванні пропозицій щодо вирішення проблеми формування стратегії управління розвитком туристичної галузі України.

Практичні рекомендації, зокрема, щодо організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку туристичної галузі, використано в практичній діяльності Департаменту економічного розвитку Запорізької міської ради. Наукові результати щодо впровадження закордонного досвіду розвитку

туристичної галузі довели свою практичну цінність у роботі Запорізької торгово-промислової палати. Пропозиції автора щодо концепції управління розвитком туристичної галузі України враховано в практичній діяльності депутата Запорізької міської ради.

Результати дисертації використовують у навчальному процесі Класичного приватного університету під час викладання дисциплін: «Теорія галузевих ринків», «Національна економіка», «Регіональна економіка», «Менеджмент європейської інтеграції».

Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в опублікованих роботах автора

Результати наукових досліджень Заворуєвої О.С., які покладено в основу її дисертації, опубліковані в статтях, матеріалах конференцій. За темою дисертації опубліковано в 12 наукових працях, з них: 6 – статті в наукових фахових виданнях України, з яких 2 – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 6 – матеріали конференцій. Загальний обсяг публікацій – 3,08 д. а.

В опублікованих працях здобувача повно відображено сутність отриманих результатів виконаного дослідження та їх наукова новизна. Результати дослідження доповідались і отримали позитивну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях. З огляду на зазначене апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою. Автореферат дисертації відображає її зміст і не містить положень, що не досліджені в роботі.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи, в цілому, достатній рівень розробки теоретико-методологічних і методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, проте, доцільно зупинитись на окремих положеннях, що мають дискусійний характер.

1. На рис. 1.2. дисертації стор. 32 наведено різновиди туризму (міжнародний, внутрішній, в'їзний, виїзний), де автору доцільно було б

уточнити класифікацію туристичних послуг відповідно до удосконаленої системи статистичного обліку й звітності в галузі туризму (підрозділ 1.3).

2. В табл. 2.3 дисертації (стор. 69) здійснено аналіз основних рушійних сил та ступеню їхнього впливу на розвиток туристичної галузі України на основі експертної оцінки. Зауважимо, що для обґрунтованості результатів аналізу слід навести конкретних авторів та їхніх наукових праць, на дослідженнях котрих спиралася експертна оцінка.

3. В табл. 2.9 дисертації (стор. 81) наведено динаміку показників, які характеризують результати реалізації стратегії розвитку туризму та курортів, проте необхідно навести розрахунки відповідно до запропонованого інтегрального показника ефективності державної підтримки туристичної галузі в Україні, – складовими якого можуть бути соціально-економічна ефективність, екологічна ефективність цільових програм та ефективність брендингу туристичної галузі.

4. На рис. 3.1 дисертації (стор. 143) представлено алгоритм розробки стратегії розвитку туристичної галузі в Україні, де заключним етапом визначено оцінювання контрольних результатів від імплементації заходів стратегії розвитку туристичної галузі України відповідно до стратегічних цілей стратегії. Однак, автором не запропоновано систему конкретних контрольних показників оцінювання результативності (ефективності) впроваджених заходів стратегії розвитку туристичної галузі України.

5. У підрозділі 3.2. дисертації представлені принципи формування стратегії розвитку туристичної галузі України, на яких має ґрунтуватися реалізація державної політики на підтримку туристичної галузі та туристичної діяльності (табл. 3.4, стор. 157). Проте, вважаємо, що варто також представити, які принципи покладено у чинну стратегію розвитку туризму та здійснити порівняльну характеристику щодо дотримання цих принципів.

6. У табл. 3.6 дисертації (стор. 164) представлено систему механізму державного регулювання розвитку сфери туризму та курортів чинної Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Проте, автору доцільно

представити результативність запроваджених механізмів, що може бути покладено в удосконалену стратегію розвитку туристичної галузі.

Втім, необхідно зазначити, що вказані недоліки та зауваження в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, а наявність дискусійних положень свідчить про складність обраного напрямку дослідження.

Загальні висновки і оцінка дисертації

Дисертаційна робота Заворуєвої Олени Сергіївни «Удосконалення стратегії управління розвитком туристичної галузі України», є самостійною, завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що в сукупності є суттєвими для вирішення проблеми управління розвитком туристичної галузі України. Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях повністю відповідають вимогам, встановленим до кандидатських дисертацій. Тема дисертації Заворуєва О.С. та її зміст відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, за якою дисертацію представлено до захисту.

Вважаємо, що дисертаційна робота Заворуєвої Олени Сергіївни «Удосконалення стратегії управління розвитком туристичної галузі України», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, відповідає вимогам пунктів 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а її автор, Заворуєва О.С., заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри економічного аналізу та обліку
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»,
доктор економічних наук, професор

Н.В. Якименко-Терещенко